

Modeli družbenih razmerij od Parsonsa dalje

Talcott Parsons (Parsons in Shils, eds., 1959) je v svojih obširnih študijah razdelal naslednji model družbenega odnosa: vsak ego doživlja drugega kot alter-ego. Osnovni problem, ki ga predstavi na primeru jeznika – t. i. »jetniška dilema« (*prisoners dilemma*) –, je mogoče na klasičen način rešiti le s sklicevanjem na razum. Problem odnosa do objektivnega sveta in problem odnosa med egom in alter-egom sta za Parsonsa identična problema. Trdi, da je vsako, družbeno ali individualno delovanje v zadnjem premisleku kontingentno oz. soodvisno, ker je vedno odvisno od nečesa oz. nekoga drugega. V takšni situaciji smo vnaprej onesposobljeni za samoopredelitev, samodoločitev oz. samodeterminacijo in torej v družbenih situacijah nujno izgubimo individualno svobodo. Oziroma, povedano nekoliko drugače in skozi drugo perspektivo, s takšnim rezoniranjem nastane potreba po bolj domišljeni opredelitvi samodeterminacije in s tem vsega polja socialnega.³

V sistemski teoriji se z uvedbo pojmov socialna relevantna, individualna varianca, redukcija sistema takšno teoretiziranje dovrši in izpelje v posebno teorijo družbenih sprememb. Redukcijo sistema po tej teoriji opravljajo tudi posamezniki – organizmi – kot delci sistema in ta redukcija nastaja v socialnih in personalnih odnosih kot rezultat kalkulacije med izbirami v delovanju. V tem procesu racionalne izbire podlegajo v vseh sistemih in podsistemih zgodovinsko nastalim in spremenljivim pogojem delovanja – zgodovinskimi variacijam.

Tako so za Parsonsa »biogenetske potrebe skozi ‚uspešen‘ socializacijski proces kar neproblematično in spontano preobražene v potrebne dispozicije« (Sites, 1992: 179), kar pa pomeni, da so zanj v vseh družbah, ne glede na njihovo raznolikost in organizacijo, vrednote in vrednosti izenačene, posledica česar pa je, da ljudje – po Parsonsu – v vsaki od teh družb sami pridejo do tega, da radi delajo, kar morajo delati, saj je to zanje v danih okoliščinah očitno tudi najbolje, obenem s tem pa še družba nemoteno in nekonfliktno deluje. Tako je Talcott Parsons pravzaprav pričevalec in zagovornik družbenega konformizma brez preostanka, saj

3 Med prvimi modernimi teoretiki, ki niso le mehanično ponavljali in reproducirali dihotomije med človekom in družbo, ampak so jo tudi mislili, diferencirali in opredeljevali, je prav gotovo Karl Marx (za njim pa jih pride še veliko – od Malinowskega pa do Lévi-Straussa, Marcuseja in Bourdieuja). Marx je opazil temeljno alienacijo človekove narave pod različnimi tipi družbene produkcije; in to spoznanje je, če dobro pomislimo, dejanski motor njegovih razmišljanj. Marxova misel, da tip družbe, v katerem ljudje živijo, sproducira učinke prav zaradi teh ljudi in zanje, je docela nasprotna Parsonsovi, ki je v tem, da za ljudi ni zelo pomembno, v kakšni vrsti družbe živijo. Primerjaj tudi besedila v zborniku Harvey Brown ed., 1992, zlasti članek Paula Sitesa na straneh 176–188.